

ADALÉKOK A TŰZOLTÓZÁSZLÓK TÖRTÉNETÉHEZ

A zászlók már évezredekkel ezelőtt az együvé tartozás, egy közösség összetartó erejének szimbólumaként jelentek meg. Talán legkorábban a katonák gyülekezésének jelzőeszközeként az ókori Kelet államainak - Indiának és Kínának - a fegyveres osztagaiban tűntek fel egy hosszú rúdra rögzített, messziről jól látható, a katonai szervezetet jelölő, gyakran harcias állat – sas, farkas, oroszlán, stb. – ábrája formájában, kifejezve az ilyen emblémát választók harcra való elszántságát.

A zászló színével és ábrájával eszmeiséget fejez ki. Eredete, megszületése nemzetség, államiság

1.kép. 1848-as honvéd zászló

kifejezéséhez köthető, de jelképezhet egyházat, települést, intézményt, gyárat, uralkodó vagy főúri családot, nemzetközi szervezetet, kifejezhet gyászt, megadást, vesztegzárat, jelölhet szennyezett, vagy veszélyes területet, mutathat rangot, de felhasználható jelek, jelzések továbbítására.

A nemzeti zászlók a 17-19. században születtek meg. Az 1789-es francia forradalomban használt háromszínű (trikolor) mintájára, az európai államok többségében is háromszínű lett a nemzeti zászló. Magyarországon legelőször a vér színét jelképező vörös zászlók terjedtek el, 1848-tól a magyar nemzet ereklyéje a piros-fehér-zöld zászló, ennek egy példája az **1. képen** látható 1848-as honvéd zászló.

A zászló színének is van jelentősége. Az egyszínű fekete a gyász jele, a fehér a megadás, az egyszínű vörös pedig régóta a tűz és annak is az irányának a jelzésére szolgál.

A cikk szerzője a tűzoltó zászlók eredetét, szerepét kutatja, a teljesség igénye nélkül – elsősorban a Tűzoltó Múzeum gyűjteményében megtalálható régi dokumentumokra alapozva - a tűzoltó szervezetek zászlókhöz kötődő kultúráját igyekszik feltárni. Végül az intézmény zászlógyűjteményét mutatja be - a szerző által - legértékesebbnek tartott zászlók leírásának és képeinek közreadásával.

KATONAI VONATKOZÁSÚ ÉS EGYÉB TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

A tűzoltózászlókkal kapcsolatos eljárási rend, viselési és kezelési kultúra gyökerei nagy valószínűséggel a katonai múltba vezetnek, ezért nem haszontalan vizsgálni ebben a körben, áttekinteni a zászlóknak a magyarsághoz is kötődő történetének ezt a szeletét.

A zászlók¹ Európában is elsőként a katonai szervezetek ereklyéi voltak. Az ókori Görögországban és a Római Birodalomban zászlóként egy magas rúd tetején elhelyezett alakot² használtak, az alak a

¹ Napjainkban egy országon belül az állami, társadalmi, civil szervezeteknek, pártoknak, mozgalmaknak, fegyveres testületeknek, településeknek, stb., van zászlója, tulajdonképpen szinte behatárolhatatlan hányféle zászlóval találkozhatunk. A nemzetközi szervezeteknek is léteznek zászlói. Külön tisztelet övezi az állami zászlót az állami szuverenitás felségjelvényét, amelynek leírását az alkotmány rögzíti. A nemzeti zászló (lobogó) használatának különösen a hajóknál, és repülőgépeken való jelzésével van jogi jelentősége.

² Ekkor a címer és a zászlón elhelyezett alak formailag nem különbözik ugyanaz, a zászló egy egyszerű tartórúdból és a rászerezett alakból (címerből) áll.

görögöknél bagoly és szfinx³; a rómaiaknál nőstényfarkas, sertés, kézfej, a pún-háborútól kezdve pedig sas volt, ez utóbbi alatt a római seregekhez való tartozásra utaló felirat, valamint a cohors⁴ és a manipulus⁵ száma látható.

A török kagánok⁶ az i.sz. 6. században a farkasfej, a szkíták⁷ a szarvas jelvényét tűzték a rúdjukra.

A középkorban egy ideig saját zászlójuk volt a lovagoknak, később közülük jogosan csak annak lehetett, aki fegyveres csoporttal is rendelkezett.

Az alakos zászlókat később felváltották a keresztrúdra helyezett vászonlapos⁸ zászlók a gonfanonok. A hossz tengelye a zászló rúdjával derékszöget zár be, a rajta levő jelvény a rúd felé néz. A vászonlapra rögzítették (esetleg rajzolták) a szervezet által választott alakot, katonai szervezetnél a hovatartozás számait. A i.sz. 9. századtól kezdve a vászonlapot a zászlórúdra helyezik.

A i.sz. 11. században a címerek rajzai mellett a színek is megjelennek. A kereszteshadjáratokban részt vevő seregek, valamint a lovagrendek zászlóin már keresztet és keresztény szentségeket is láthatunk.

A 15. században a katonai alakulatok zászlói kezelésének kultúrája gazdagodik. A zászló az adott alakulat féltve őrzött kincse lesz, ezért szigorú őrzéséről gondoskodni kell mind béke elhelyezésben (várban, laktanyában), mind a harcmezőn. További elemek: a zászlónak a katonai alakzatban kijelölt helye van, a zászlót tisztelni kell, és ezért tiszteletadás illeti meg, a zászló megsérüléséért felelősöket büntetni kell, elvesztése a legnagyobb bűn, ez a katonai szervezet becsületének az elvesztését is jelenti, ennek következménye a katonai alakulat feloszlása.

A zászlóadományozás kultúrája is kialakul. Zászlót adományoznak minden gyalogos- és lovasszázadnak. A katonai alakulat első százada fehér, a többi színes zászlót kap, ez utóbbira példa **2. képen** látható Esterházy huszárezred századzászlója. A zászló felirata őrzi az adományozó nevét, ennek része az alakulat megnevezése is. Egy katonai szervezet a megalakuláskor zászlót kap. A zászlócsere sem kivételes eset, ekkor háborúban a hadiérdem elismerése áll az adományozás háttérében. A zászlószalag fontos kelléke a zászlónak, amelyet kiemelkedő események alkalmával köt fel a zászlóra a zászlóanya, vagy az adományozó.

2. kép. Az Esterházy huszárezred századzászlója - 1743

I. Napóleon (1769-1821) utasítására a francia hadseregben a zászlórudakon újra megjelenik az ókori-római időben viselt sas, és rendelete szerint a zászlóvászonon fel kell tüntetni az ezred számát és azokat az ütközeteket, amelyekben az ezred kitűnt.

A 16. század elejétől a gyalogos- és lovasegységek zászlóinak megnevezése eltér egymástól, a neve a gyalogosoknál továbbra is zászló, a lovasságnál pedig lobogó⁹. Különbség nemcsak a megnevezésben van, hanem a lobogó és a zászló méreteiben, szerkezetében. A lobogót mindenképpen a rúdra rögzítik, a zászlók esetenként keresztrúdon vannak. A lovas alakulatok gyorsan mozgó katonai szervezetek a zászlónál kisebb lobogókat így a kisebb súlyuk és kezelhetőségük miatt könnyebben vihetik magukkal a harcba.

³ Emberfejű, oroszlántestű alak. ([1] 804. p.)

⁴ Cohors: az ókori római hadsereg kisebb egysége a légio tizedrésze. A légio 3-8000 gyalogból, 120-300 lovásból és különböző segédcsoportokból áll. ([1] 142. p.)

⁵ Manipulus: a cohors harmadrésze. ([1] 519. p.)

⁶ Több népvándorlás kori török népnél a fejedelem címe. ([1] 399. p.)

⁷ Ukrajnában és Dél-Oroszországban élt, iráni nyelvű ókori nép; egyes töredékei Magyarországon telepedtek le. ([1] 813. p.)

⁸ Kereszt-rudas zászlókat még napjainkban is léteznek.

⁹ A lovasság mellett a hadihajós szervezetek harci zászlóját is lobogónak nevezik.

A szlávok zászlóviselési és kezelési kultúrájának az előzőektől eltérő elemei is vannak. Az ókorban egy pózna, vagy rúd tetejére rögzített fűnyaláb vagy lósörény a tulajdonképpeni sörényszászló. Később ék alakú, élénk színű szövet a zászló.

A 16. században a zászlók méretben különböznek aszerint, hogy ki és milyen nagyságú közösségnek adományozza.

A 18. századtól a katonai alakulatok zászlói fegyvernemenként színben különböznek. Gyakorlattá válik az eskütétel a zászlóra. A harcban zsákmányolt zászlóért magas kitüntetést adományoznak.

A történelmi hagyományok folyományaként napjainkban valamennyi ország hadseregében léteznek zászlók. Érdemes megvizsgálni egy ilyen zászlót alaposabban. A zászlónak van:

1. **Zászlóvászna** (vászonlap), meghatározott méretű, alakú, színű szövetből, amelyen rajzolt, hímzett, szövött vagy rátétes feliratok, jelképes ábrák vannak, ennek példái a **3. és 4. képen** látható zászlók.

3. kép. Bocskai István hajdúinak zászlója

4. kép. Rákóczi kuruc zászlója

5. kép. Történelmi zászlók kereszt- és lándzsacsúcsokkal

4. **Rajtjai** (szalagokon, zsinórokon és zsinégeken), **bojtjai**, **rendjelszalagjai** vagy **különleges jelvényei**, amelyeket rendszerint a csúcs alapzatához rögzítenek (**7. kép**).

2. **Csúcsa**, vagyis a rúd felső vége, a leggyakrabban fémből, lándzsa, kereszt, sas, oroslán és más jelképes ábra formájában. Az **5. képen** történelmi zászlók láthatók keresztes és lándzsás csúcsokkal.
3. **Rúdja** (nyele), amelyre a csúcsot teszik, és amelynek felső részéhez rögzítik a zászlóvásznat. A zászló ünnepélyes felavatásakor, vagy felszenteléskor, illetve egyéb ünnepélyes alkalmakkor a zászlórúdba az adományozók díszes, általában pajzszerű fejjel ellátott u.n. **zászlószöge**(ke)t vernek, lásd a **6. képet**.

6. kép. Zászlórúd szögekkel

7. kép. Zászlóbojt és rojtozás

8. kép. A Soproni Torna és Tűzoltó Egylet zászlója zászlószalagokkal

5. A zászló **tartozéka a zászlószalag**, amely hosszú keskeny, díszes, nemes anyagból készített textil, és amelyet szalagszerűen a zászlórúd felső részére a zászlócsúcs alá kötnek (8. kép).
6. A **zászlórúdra fogantyú helyezhető**, ami nem más, mint egy fémlemez feliratokkal.

A zászlók mozgatásának, szállításának történelmileg kialakult rendje van, a világ különböző hadseregeiben ennek forgatókönyve eltér, vagy eltérhet egymástól. Magyarországon a zászló szállítására (vitelére) fegyveres katona személyeket, azaz zászlós tiszteket (tiszthelyetteseket), és öröket - zászlószakaszt - rendelnek ki. Ünnepestes alkalomkor a díszöltözet kötelező, a zászlós tisztek (tiszthelyettesek) díszkardot viselnek, a zászlós szakasz az ünnepesti öltözet mellett személyi fegyverét is viseli (9. kép).

A zászló mozgatása különleges alak szabályokhoz van kötve, a zászlóvivők és a zászlókísérő szakasz vigyázzmenetben halad, a mozgás útvonalán kötelező a tiszteletadás. A zászló könnyebb tartása érdekében a zászlóvivő felszerelésébe egy különleges, rendszerint szépen díszített vállszalag, tartozik, amelynek hüvelyébe a zászlórúd alsó vége beacsúsztható. A zászlóvivő menetben a vállára borítva viszi a zászlót.

9. kép. Ünnepestes zászlóbúcsúztatás

A zászlóra az összehajtott állapotban való szállításakor – megóvása érdekében - tokot húznak. A zászlót kibontva rendszerint üvegezett szekrényben tartják, rendezvényre, eskütételre való kivitelét írásbeli engedélyhez kötik.

A zászlót korábban – éjjel, nappal - az üvegezett szekrényhez felállított fegyveres őr vigyázta, napjainkban az alakulat ügyeletes tisztje őrzi. A zászló kiadásához az őrség, illetve az ügyeletes tiszt részére átadott - az alakulat parancsnoka (törzsfőnöke) által aláírt - engedély kell. Ünneplés alkalmakkor a zászlót egy zászlósszakasz kíséri és gondoskodik az őrzéséről. A terepre (harcmezőre) történő kivitele, azaz az alakulat ki-, vagy elvonulásakor a csapatzászló őrzését, és tárolását az előzőekhez hasonló szigorú szabályok írják elő.

A csapatzászló őrzésének szigorú rendje tulajdonképpen azért alakult ki, mert az eszmeiségét meg és be kell tartani. A katonai zászló a katonai vitézség, becsület és hősiesség jelképe, kifejezi az összetartozást, a haza önzetlen szolgálatára és védelmének kötelezettségére emlékeztet.

Évszázadok alatt a harcban, a hadviselésben a zászlók alkalmazásának, és kezelésének is egyértelmű kultúrája alakult ki. Legkorábban a katonai zászlók a harcban, a harcmezőn a menetirány (a roham irányának) megjelölésére szolgáltak, ezért többnyire a csapatok előtt vitték. Minden csapatrésznél volt zászlója és harcban ahhoz igazodott.

A seregek nagyságát a zászlók mérete is jelezte. A hadrakelt seregnek volt egy főzászlója, ezt a főparancsnok (fővezér) sátra előtt tűzték a földbe, menet közben külön kocsin vitték.

A régi igazságszolgáltatásban a zászlónak különös szerepe volt. A katona becsstelenségét fejezte ki, ha őt a zászlónak a hegyével meglökték, a zászlónak a katona feje feletti lobogtatása a rehabilitációját jelentette. A zászlónak a hegyével lefelé való fordítása a lázadás jele, a földig való lehajtása a megadás jele.

Külön esemény a zászlószentelés, amikor a katonai alakulat – rendszerint új - zászlóját ünneplés keretében pap megáldja és fölavatja. (A 10. képen Göncz Árpád köztársasági elnök a Magyar Honvédségnek 1997. szeptember elsején adományozott, felavatott és felszentelt zászlójára zászlószalagot köt.)

A katonai alakulatok tevékenységéről, érdemeiről, életéről sokat „mesélnek” a zászlószalagok, nézzük meg miként.

10. kép. Göncz Árpád köztársasági elnök zászlót avat

A zászlószalag

A zászlószalag fentebb leírt formájával már több mint kétszáz évvel ezelőtt találkozunk. Adományozásának alapja hadiérdem elismerése volt, ez tulajdonképpen az egész alakulat kitüntető dicsérete. Később a katonai szervezet nevezetes évfordulóinak, eseményeinek – zászlóavatás, jubileumi évfordulók - emlékeként adományozták.

A zászló felavatásakor több szalag is kerülhet a rúdra: a zászlóanyáé, és más adományozóké (település, testület, ipari, vagy gazdasági szervezet, közjogi méltóság, stb.). A zászlóanyá általában az egység tulajdonosának, vagy tiszteletbeli tulajdonosának a felesége, ha ilyen nincs az uralkodó, az államfő hitvese, vagy valamely magas rangú hölgy. A 19. század végétől a hadsereg főparancsnoka, illetve a mindenkor honvédelmi miniszter is adományoz szalagot. A korábbiak szerint a szalagok kitüntetést jelentenek, vagy nevezetes évfordulót, eseményt örökítenek meg, de nagy veszteségek esetén gyászszalag is köthető a zászlócsúcs alá.

A zászlószalagok méretük és kivitelezésük szerint igen változatosak. A lovasságnál használt szalagok rövidebbek és könnyebbek, mint a gyalogosoké. A szalagok rendszerint kétágúak (11. kép), de előfordul háromágú változat is. Az első szalagágra rendszerint jelmondat (nevezetes esemény, vagy annak helyszíne), a másodikra az adományozó neve (a nevezetes esemény időpontja), esetleg az alakulat megnevezése kerül.

11. kép. Kétágú honvéd zászlószalag

A 18. és 19. században bársony vagy selyem a zászlószalag anyaga, a szalagág mindkét oldalán díszítés található. A díszítés arany, aranyozott ezüst, vagy ezüsthímzés, esetenként ékkövekkel, gyönggyel dúsítva. A motívumok között nagyon gyakori a tölgy, vagy a babérág füzérszerűen, illetve koszorúban. A figurális díszítés elenyésző, az osztrák zászlószalagokon sas, angyal, oroszlán is előfordul. A címer, vagy címerek leginkább domborhímzéssel készülnek és a szalagok alsó részén láthatók. A szalagok többsége komoly esztétikai, és anyagi értéket képvisel.

A 20. században a hímzés kevesebb és egyszerűbb, a fémszál helyett selyemszál használják, a spirális helyett szimpla rojtok vannak, a szalagok felirata sem díszes. A zászlószalag anyagát és formáját szabványosítják. Az államfői, miniszteri szalagok adományozásának és készítésének rendjét rendeletileg meghatározzák. A zászlók, a zászlószalagok a látványosságukból vesztenek, egyszerűsödnek, csillogásuk eltűnik, csak jelképi erejük marad meg.

A TŰZOLTÓZÁSzlók

A zászlóhoz való hűség, a zászlóval kifejezett eszme melletti elkötelezettség, a szervezethez való tartozás kifejezése a motívuma a tűzoltó zászlók megjelenésének is.

A tűzoltók védőszentjének Szent Flóriánnak képi, vagy szoborként való ábrázolásakor a zászló szinte elmaradhatatlan kellék. Flórián katona volt – rendfokozat szerint százados, ilyen minőségében nem lehetett zászlóvivő. Tűzoltóként kezében zászlóval való megjelenítése nem az alkotó fantázia szabad szárnyalásának az eredménye (12. kép), sokkal inkább hihető az, hogy az alkotók a zászló kötelező kellékként való megjelenítésével, mégiscsak az egy közösséghez való tartozást a tűzoltói eszmeiséget akarták, akarják kifejezni.

12. kép. Szent Flórián zászlóval a balkezeiben

A szervezett tűzoltóságok kialakulása előtt a települések címerei – ha akkor már léteztek a zászlói – voltak az egész lakóközösség összetartozásának a jelképei, kifejezve azt az eszmeiséget is, amelyet később a tűzoltók saját zászlóikkal jelenítenek meg. Ez – a más motívummal is színesített - eszmeiség jelenik meg a Dési Önkéntes Tűzoltó Testületnek ajándékozott zászlón (13a. és 13b. kép).

A tűzjelzéshez már nagyon régen használtak zászlót. Példaként, egy korabeli feljegyzés szerint Pozsonyban 1446-ban 45 dénárt fizettek egy vörös tűzjelző zászlóért. [5]

13a. és b. kép. A Dési Önkéntes Tűzoltó Egyesületnek adományozott zászló két oldala

A zászló a tűzoltóegylet (testület) nélkülözhetetlen kelléke

Európában az első tűzoltó egyletek, egyesületek – a céhektől a staféta botot átvéve – az ipari forradalom folyamán csaknem két évszázaddal ezelőtt jönnek létre. Kontinensünk sok országában a tűzoltó szervezetek kialakításához katonai minta szolgál. Így nem véletlen, hogy a tűzoltóknak zászlójuk is van, a hozzá kapcsolódó viselési, kezelési szabályok egy részét a katonáktól átveszik, és a zászlók körüli eljárás egy – a katonaitól némiképpen különböző - sajátos kultúráját alakítják ki.

A tűzoltózászló a tűzoltóság intézményét is jelképezi. Hazánkban a XIX. század második felében tömegesen alakulnak önkéntes tűzoltó egyletek, egyesületek, szervezetek. Többségük elmaradhatatlan kelléknek tekinti a zászlót. Az elképzelés lényege a zászló a csoportalkotás jelképe, amelyhez minden tag ragaszkodik, amely a tűzoltó eszmeiséget közvetíti.

A királyi Magyarország első önkéntes tűzoltó szervezete az aradi Önkéntes Polgári Tűzoltókar 1861-ben elfogadott rendszabályában a zászlóra vonatkozóan is van előírás: „A zászló vörös damasztból, arannyal hímelve, az egyik oldalán szent Flórián a város címérével, a másik oldalon Szent István Szűz Máriával, és felette az ország címere.” A zászlószentelésre 1868. július 26-án került sor. Az esemény emlékére ezüstérmét adtak ki rajta Szent Flórián felhőn álló alakja, és egy felirat „Egy mindnyájunkért, s mindnyájan egyért.” [5]

A testületi összetartozás jelképe, a zászlóra a legkisebb tűzoltótestületek is már a megalakuláskor igyekeznek szert tenni. Nem kivételes eset, hogy az egyletnek még felszerelése sincs, de zászlója van, illetve tisztjei minden erőfeszítést megtesznek a zászló megszerzése érdekében, sok esetben gyűjtést rendeznek a szükséges pénz előteremtéséért, adományokat fogadnak el, esetleg adományozót találnak. A zászló kérdésében a megosztottságot tükrözi, hogy van olyan vélemény is, hogy ha a testület minden szükséges felszereléssel rendelkezik, a tagjai szakszerűen kiképzettek, a tűzoltás terén kifogástalanul helytállnak, akkor következzen a zászló beszerzése. A Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testület ezt elfogadva csak 22 évi fennállása után avatta fel a Széchenyi Ödön pása által ajándékozott zászlót - (erről még később esik szó). [8]

Az Esztergomi Önkéntes Tűzoltó Testület fennállásának 30 éves évfordulójának ünnepségéről (1924. május 04-én) szóló tudósításban szerepel a testületi zászló leírása: „Bordószínű selyemzászló, melynek egyik oldalán a Patróna Hungariae remek színezésű képe, másik oldalán magyar szent koronával egybe foglalva a vármegye és a szabad királyi város címere, ormán pedig Szent Flórián kis rézsobra díszlik, 1894. május 14-én szenteltetett fel egy több napig tartó országos ünnepség keretében. Széles kék selyemszalagján: **Közveszélyben tette készen és Egyesült erővel feliratok** ragyognak hímzett aranybetűkben.” ([9] 39.p.)

Zászlóbeszerzés, -adományozás, -ajándékozás

A tűzoltóegyletek általában a lakosság adományaként, vagy egy-egy különleges esemény alkalmával ajándékként jutnak zászlóhoz, de sok egyesület maga gyűjtötte össze a rávalót. A zászlóavatás pedig jelentős társadalmi megmozdulás volt. [8]

Tűzoltózászló adományozására, ajándékozására jó alkalom volt egy-egy tűzoltószer felavatása, tűzoltó szövetségi közgyűlés, nevezetes évforduló, de a tűzoltóság iránti rokonszenv is lehetett az adományozás motívuma.

Miskolcon 1874-ben lányok ajánlottak fel zászlót az önkéntes tűzoltótestületnek. A költségét két amatőr színelőadás bevételeiből biztosították. Esztergomban a fiatal iparosok egy népszínmű előadásának bevételeit ajánlották fel a tűzoltótestület zászlójának beszerzéséhez. [8]

A pápai önkéntesek például úgy jutottak zászlóhoz, hogy egy lelkes úrleány Gelder Mária kisasszony jelentékeny összeget ajánlott fel, a tűzoltók ehhez gyűjtöttek még pénzt, és amikor a 100 forint összegyűlt elkészítették a zászlót. A felszentelés 1876. június 4-5-én volt 50 városi koszorús lány közreműködésével, az eseményt bemutató és díszelgési gyakorlat követte. [5]

A Tűzoltó Múzeumban őrzött egyik legszebb zászló Tab város tűzoltóinak ereklyéje volt. A zászlót Gráz – osztrák város - ipariskolájának hímzést tanító tanítónője a magyar Lorenz kisasszony készítette (14a. kép a zászlót egy részletét mutatja). A zászlócsúcsot Szent Flórián bronzból öntött figurája alkotja (14b. kép). A megrendelő Weissenbach Iván tabi nagybirtokos az önkéntes tűzoltóknak adományozta annak elismeréseképpen, hogy hosszú időn keresztül bizonyították rátermettségüket és felkészültségüket. A zászlóanya a nagybirtokos felesége volt. [5]

14a. kép. A Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának egy részlete

14b. kép. A Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának zászlócsúcsa

Tűzoltózászló-szentelés, zászlóavatás

A tűzoltózászlók avatása, felszentelése ünnepélyes keretek között történt. Désen az Önkéntes Tűzoltóegylet 1879. október 19-én tartotta a zászlószentelő ünnepséget, melyet bemutató és díszgyakorlat is követett. [8]

Az 1872-ben alakult Szombathelyi Önkéntes Tűzoltóegylet 1877. szeptember 9-én kapott új zászlót az 1848-ban alakult Nemzetőrség „tűzoltósított” zászlója helyett. [5] *„Újjal cserélték fel a tűzoltók a 48-as zászlót 1928. szeptember 9-én. A Szombathelyi Önkéntes Tűzoltó és Mentő Egylet vasárnap délelőtt avatta fel új zászlóját, melyet az 1848-as időkből való zászló helyett kapott az egyesület. Ez a történelmi emlék ugyanis már annyira megviselődött, hogy elpusztulásától kellett tartani. Ezért cserélték ki újjal, míg magát az ereklyét a városi múzeumban helyezik el. Az új zászlót dr. Gaál Sándor apátplébános szentelte fel és a megyeháza nagytermében tartott díszközgyűlésen avatták fel.”* [11]

A Budapesti Önkéntes Tűzoltó-testület részére a „tűzpassza” - Széchenyi Ödön - adományozta a zászlót, amelyet a gróf 30 éves tűzoltói működése évfordulóján Konstantinápolyban szenteltek fel. A budapesti önkéntesek nagy megtiszteltetésnek vették a felszentelt zászló adományozását, és úgy értékelték, hogy egy csapatzászló növeli a testület tekintélyét. A zászló elfogadásával ők is erősíteni akarták a tűzoltótestületeknek azt a törekvését, hogy mielőbb zászlójuk legyen, ezt abban az időben tették, amikor voltak olyan vélemények, hogy a tűzoltóknak egyáltalán nincs szükségük zászlóra. [5]

A millennium egy nagyszerű alkalom volt a zászlóadományozásra és zászlószentelésre. 1896-ban zászlót szenteltek Körmenten, Gyöngyösön, új zászlót kaptak az Egeriek. Tokajban gyűjtést rendeztek, az adakozók papok, képviselők, takarékpénztárok, magánemberek. Gyöngyösön kétnapos ünnepség keretében szentelték fel a zászlót, volt fáklyás-felvonulás, de tűzijáték is.[5]

A zászlóavatás, és zászlószentelés általában díszes külsőségek között történt. Például az Egri Önkéntes Tűzoltó-egylet 1896. június 28-29-ére tervezett eseményét külön bizottság szervezte meg. Az előkészületek során levelek, sürgönyök jöttek mentek, zászlószöveget küldtek a szervezőknek, felhívásokat, gyűjtőíveket köröztettek, a résztvevők fogadását készítették elő, az elszállásolásukról gondoskodtak. Az esemény két napig tartott. A felszentelt zászlót a zászlóanya adta át a tűzoltó parancsnoknak, aki beszédében hűségre, kitartó „harcra” hívta fel a testület tagjait. A zászlót díszmenetben vitték az őrtanyára. Az érsek-kertben rendezett mulatság zárta be a rendezvényt.[8]

A tűzoltó egyletek (testületek) megalakulásuk nevezetes évfordulóit díszes külsőségek között gyakran zászlószenteléssel egybekötve ünnepelték meg.

A boldogi tűzoltótestület 1925. június 21-én tartotta fennállásának 15 éves jubileumát, és zászlójának szentelési ünnepségét. Az esemény szent-misével kezdődött, amelynek végeztével az esperesplébános celebrálta a zászlószentelési szertartást. Ezt követően a tűzoltókból alakított század a zászlóval a templomtérré vonult, itt a tűzoltó-parancsnok ünnepi beszédet mondott. Majd egy helyi lakos köszönte meg a tűzoltók eddigi önzetlen munkáját. A zászlószöveg bevétele után a négy legrégebben szolgáló tűzoltó szolgálati érmet kapott. A század az őrtanyára vonult, ahol terített asztal várta a tagságot és a vendégeket. A vendégek között voltak a helyi notabilitások, a járási tűzrendészeti-felügyelő, az ecsédi önkéntes tűzoltók, a hatvani önkéntesek, a hatvani cukorgyár tűzoltóságának a képviselői. ([7] 83.p.)

A „Kalocsai Önkéntes Tűzoltó Testület zászlószenteléssel és körzeti tűzoltóversennyel egybekötve, szeptember 18-án ünnepelte megalakulásának 60. évfordulóját. A közérdekért önfeláldozóan, emberbaráti szeretetből dolgozó testület jubileuma alkalmával a lakosság hálája és szeretete igen melegen nyilvánult meg.

A testület új zászlóját Zichy Gyula gróf, kalocsai érsek személyesen szentelte fel szentbeszéd kíséretében és személyesen vett részt a testület díszközgyűlésén és a körzeti versenyen.” ([10] 159.p.)

Zászlófeliratok, motívumok

A tűzoltózászlókon a tűzoltói hitvallás egy-egy rövid mondatban van megfogalmazva, nézzünk erre néhány példát, (ahol lehet a zászlóra való hivatkozással):

- *„Istennek dicsőség, embernek segítség.”* (Nagyon gyakori felirat, példaként néhány tűzoltószervezet: Felcsúti Önkéntes Tűzoltó Testület 1887-1927, Gödöllői Önkéntes Tűzoltó Egylet 1879-1906, Hajdúnánási Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1884-1927, Kalocsai Önkéntes Tűzoltó Egylet 1872-1932, Ácsi Önkéntes Tűzoltó Század 1908; Karcagi Önkéntes Tűzoltó Testület 1924-1934, Dési Önkéntes Tűzoltó Egylet – az anyaországhoz való visszatéréskor avatott zászlóján 1940; Diósgyőri Önkéntes Tűzoltó Egylet fennállásának 25 éves jubileuma alkalmából felszentelt zászlón 1930.)

- „Istennek dicsőségére, felebarátunk segítségére.” (Kőszegi Önkéntes Tűzoltó Egylet 1868.)
- „Isten dicsőségére, egymás segítségére.” (Karancskeszi Községi Tűzoltó Testület 1932-1947.)
- „Szűz Anyánk segíts.” (Boldogi Önkéntes Tűzoltó Testület 1924.)
- „Egy mindenkiért, mindenki egyért.” (Mosonmagyaróvári Vadásztöltény-gyár 1901-1948.)
- „Mindent a közért!” (Rózsaszentmártoni Bánya Tűzoltó Egylet 1949.)
- „Szent Flórián könyörögj értünk”.
- „Egyesült erővel egymásért a veszélyben.”
- „Tanulj, hogy taníthass! – Makó város közönsége. (Magyar Állami Tűzoltóság Makói Tanosztálya 1948.)

15. kép. Tűzoltó-zászlócsúcsok

A tűzoltózászlókon rendszerint megjelenítik a település tűzoltó egyletének az emblémáját, ebben a tűzoltói motívumban az elmaradhatatlan kellékek – a sisak, balta, kötél, létra, tömlő, kürt. A címer fölé kerül a tűzoltó testület megnevezése, alá a helység neve, és az esemény, vagy évforduló évszáma.

A leggyakrabban Szent Flórián is a zászló kelléke - az egyik kezében zászló; a másik kezében egy rocska, amiből a vizet egy égő háztetőre önti; esetenként- a halálára utaló motívumként - bal lábára egy malomkő van kötve; alatta félkörben egy felirat: pl. Szent Flórián könyörögj értünk. Flóriános zászlója volt többek között – a Hatvani Járási Tűzoltószövetségnek (1928); Ács (1908), Dorog (1947), Felcsút (1927), Gödöllő (1906), Kőszeg (1868) Önkéntes Tűzoltó Egyletének (Testületének).

Zászlócsúcs

A zászlócsúcs nem egy mintára készül. Gyakori a lándzsaforma, rajta szinte kivétel nélkül címer, vagy tűzoltói motívum is van (**15. kép**). A korábban említett Tab város Önkéntes Tűzoltó Testületénél a zászlócsúcsot Szent Flórián bronzból öntött figurája alkotja (lásd a 14b. képet). Előfordul, hogy a zászlócsúcs egy babérkoszorú benne tűzoltó motívum – sisak, balta, tömlő.

Zászlószalagok, adományozók és szalagfeliratok

A zászlószalagok a zászlóavatás, a jubileumok, nagyobb események emlékét őrzik, lásd a 8. képet. A katonai-, és tűzoltózászlók zászlószalagjai egymáshoz hasonlóak. A tűzoltó zászlószalag egyik ágán jelmondat, a szalag végén tűzoltómotívumba fogott – sisak, balta, vagy egyéb tűzoltó eszköz van; a másik ágán általában a zászlóanya, vagy adományozó neve, a végén a címer(ük) szerepel. A zászlószalagok esztétikus kézműves-munkák (**16. kép**).

A tűzoltóknál gyakorlattá vált, hogy a társtestületek is adományoznak egymásnak zászlószalagot. Így előfordult, hogy a Magyar

16. kép Tűzoltó zászlószalagok

Országos Tűzoltószövetség X. közgyűlésén Sopronban 1891-ben, amikor a Soproni Torna és Tűzoltó Egylet 25 éves jubileumát ünnepelte annyi új szalagot kapott, hogy azokat a zászlóra szinte lehetetlen volt felkötni, a zászlót a szalagok tömegétől alig lehetett látni.

Zászlószalag adományozóra, és a felíratra néhány példa:

- „*Dicső múltból méltó jövőbe.*” Adományozó: Dr. Pető Ernőné sz. Szegedi Gina. (Szombathely 1877.)
- „*Isten velünk!*” Adományozó: Gróf Károlyi Istvánné Orczy Mária bárónő 1875. (Újpesti Önkéntes Tűzoltó Egylet.)
- „*Egyesült erővel a vész idején.*” Adományozó: Medgyesi Somogyi Ilona Grófnő, férjezett Gróf Vallis Gyuláné 1876. június 5. (Pápa.)
- „*A közjóért becsületből!*” (Salgótarjáni Önkéntes Tűzoltó Egylet 1897. 08. 22.)
- „*Megteszünk mindent, amit ember tehet, tudás, szeretet.*” (Kajdacs 1947.)
- „*Isten segítsen önfeláldozó munkátokban.*” Adományozó: Alapy Gáspárné. (Kőszeg, 1931.)
- „*A tűzoltóság megtisztelő feladata: segíteni, védeni népünk békés építőmunkáját.*” Adományozó Házi Árpád belügyminiszter a Hatvani járási vándordíj elnyerésekor.
- A felíratok között található még: „*Ki másrt segít Istent szolgálja. Becsülettel, bátorsággal, buzgalommal.* (Azonosítás nélkül.)

A tűzoltózászlók megrendelésre készültek a műhelyek a tűzoltó folyóiratokban hirdették magukat, lásd a 17. képet.

17. kép. Zászlókészítő hirdetése

A TŰZOLTÓ MŰZEUM ZÁSZLÓGYŰJTEMÉNYE

Az intézmény alapítását követő gyűjtőmunka eredményeként mintegy félszáz zászló, zászlórúd és szép számú zászlószalag került az intézmény tulajdonába. A zászlók egy részét az idő „vasfoga” kikezdte, leromlott állapotuk miatt többet restaurálni kellett. Néhány zászló a kiállítótermekben látható, többségük raktárban van elhelyezve, ahol a tárolásuk szükségszerűen megfelelő.

A gyűjteményben két zászló ismeretlen eredetű, egy országos tűzoltóversenyre készült, egy a Somogy vármegyei tűzoltó szövetségé, kettő tűzoltó oktatási intézményé, a kollekciónak döntő többsége települések önkéntes tűzoltó testületeinek (egyleteinek) zászlója volt. Felsorolás a teljesség, és hitelesség igénye nélkül:

Ács	Dés	Kajdacs
Balatonfüzfő (3db)	Diósgyőr	Kalocsa
Boldog	Porog	Kaposvár
Bonyhád	Esztergom	Karancskeszi
Büdszentmihály	Felcsút	Karcag
Csepel	Gödöllő	Kisvárd
Csillaghegyi	Hajdúnánás	Komárom
Társaskör vándordíja	Hatvan	Kőszeg

Makói Tanosztály	Somogy vármegyei	Tab
Mosonmagyaróvár	Tűzoltó Szövetség	Törökszentmiklós
Nagykanizsa (rég)	Sopron	Zalaszentgrót
Nagykanizsa (új)	Soroksár	Tiszti iskola (rég)
Országos	Szekszárd	Felirat-nélküli
tűzoltóverseny	Szentes	(Tatabánya? Súr?)
Rózsaszentmárton	Szombathely (1848-	Mezőtúr
Salgótarján	as)	(maradvány)
Sárvár	Szombathely (új)	Ismeretlen (íves)

A Tűzoltóság Országos Parancsnokság által 1999-ben vásárolt zászlók is a Tűzoltó Múzeum tulajdonába kerültek.

A zászlógyűjtemény legértékesebb darabjainak bemutatása

Boldogi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlója és zászlórúdja 1909

18a. és b. kép. A Boldogi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának két oldala

A **zászlórúd** 3 méter hosszú, 4 cm átmérőjű. A **zászlócsúcs** sárgaréz áttört koronás címerrel, 38 cm magas. A **zászlóvászon** (vászonlap) 122x170 cm méretű téglalap alakú bordó selyemdamaszt, melyet a szélén – a téglalap alak három oldalán - 8 cm-es rojt szegélyez. A zászlóvászon (zászlólap) egyik oldalán (**18a. kép**) 10 cm-es betűkkel a „KÖZJÓÉRT BECSÜLETBŐL” és a „BOLDOGI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ TESTÜLET” felirat körbe öleli a közepén lévő alul babérágakkal díszített - sisakból, létrából, bontóbaltákból álló - tűzoltó motívumot. A bal sarokban az 1909-, a jobb sarokban az -1924 évszám áll. A zászlóvászon másik oldalán (**18b. kép**) „SZŰZ ANYÁNK SEGÍTS” felirat 10 cm-es betűkkel. Középen Mihalovics János: Szűz Mária - 40x60 cm-es ellipszis alakú - olaj-vászon festménye van rávarrva. A kép alatt 16 darab fehér tulipánból font állókoszorú. A hímzés gépi, a betűk arany színűek, a balták és a sisak ezüst színű. A zászlóvásznat 10 fémkarikával és arany színű rúddal lehet a rúdhoz rögzíteni. A zászlórúdon felül egy Újváry László feliratú zászlószög van, az ellendarabja hiányzik, alatta öt sorban 5x20 szeg sorakozott, ebből hat hiányzik.

Szekszárdi Önkéntes Tűzoltó Egylet 1879

Mindkét oldalán vörös selyem zászló. A **zászlóvászon** (vászonlap) 180x152 cm-es méretű, téglalap alakú, három széle aranyrojtal beszegve. A zászlólap egyik oldalán (**19a. kép**) babérkoszorúban tűzoltó embléma – sisak, két keresztetett balta és tűzoltó balta, kötél, a babérkoszorút lefelé induló félkörben – a „LÉGY VÁROSUNK NYUGODALMÁNAK ÓRE” – 5 cm-es hímzett betűs felirat övezi. A sarokmezőkben hímzett arany díszítések.

A másik oldal (**19b. kép**) közepén Szekszárd város nagy alakú címere, amely hímzett és festett vegyes technikával készült, a korona hiányzik. A babérkoszorúval övezett két részből álló címer bal oldalán Szűz Mária a gyermek Jézussal a karján, az arcrészek és Jézus teste hiányosak, a címer jobb oldalán a fekete és világoskék alapú részen szőlőfürt és harang. Alul a babérkoszorú ívét követve a:

SZEKSZÁRDI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYLET felirat, legalul pedig az 1879 évszám áll. A sarokmezőkben hímzett arany díszítések, a rojt több helyen leszakadt.

19a. és b. kép. A Szekszárdi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának két oldala

Kőszegi Önkéntes Tűzoltó Egylet 1868

A **zászlóvászón** (vászonlap) mindkét oldalán vörös selyem, az egyik szélén teljes hosszban, két hosszabbik szélén harmad hosszúságban rojtozat. Egyik oldalán **(20a. kép)** közepén 68 cm magas ellipszis alakú Szt. Flórián olajfestmény, aranszalag szegéllyel. Felül, alul íves aranybetűs hímzett felirat 8,5 cm-es betűkkel: (felül) *Isten dicsőségére*, (alul) *Felebarátunk segítségére*. A bal alsó sarokmezőben 12 cm-es – rávarrt – városi címer. A másik oldalon **(20b. kép)** közepén rávarrt 78 cm-es tűzoltó motívum – létra, tömlő, keresztbetett balták, kötél, kürt, cserfaágas kompozíció. Alul felül íves felirat: (felül) *Kőszegi önkéntes tűzoltó egylet*, (alul) *Alakult 1868 évben*. Bal alsó sarokmezőben magyar királyi címer.

20a. és b kép. A Kőszegi Önkéntes Tűzoltó egylet zászlójának két oldala

Komáromi Önkéntes Tűzoltó Testület 1931

A **zászlóvászón** (vászonlap) mérete 116x155 cm. Mindkét oldalán zöldselyem zászló, zöld rojttal szegve, az egyik 116 cm-es szélének a két végén zöld bojt. Egyik oldalon **(21a. kép)** közepén hímzett színes koronás magyar címer piros-fehér-zöld szalagsokorral összefogott tölgyág között. Körívben felül *KOMÁROMI* alul *ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ TESTÜLET*, ez alatt 1931 5 cm-es hímzett aransárga betűkkel. A másik oldalon **(21b. kép)** hímzett tűzoltó embléma (sisak, két balta keresztbe téve, kürt, tömlő sugárcsővel, babérágak készült kompozícióban). A felirat félkörben: (felül) *ISTENNEK DICSÓSÉG* (alul) *EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG*.

21a. és b kép. A Komáromi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának két oldala

Salgótarjáni Önkéntes Tűzoltó Egylet 1897

A **zászlóvászón** (vászonlap) mérete 120x155 cm. Nehéz vörös-selyem díszaranyozású zászló. Az egyik oldalon (**22a. kép**) Szent Flórián hímmzett ovális alapon levő alakjával tölgykoszorúban felette körívalakban felirat: *KÖZJÓÉRT BECSÜLETBŐL*. A négy sarokmezőben rátett címerek. A vászonlap három szélén aranyrojt – 8 cm hosszú. Két sarkán bojtjal. A negyedik szélén kilenc karika. A másik oldalon (**22b. kép**) átlósan elhelyezett tűzoltó embléma (sisak, két keresztbetett balta és két csáklya, létra, kötél), köralakú felirat, felül – *SALGÓ-TARJÁNI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYLET*, alul – *1885-1897*. Két sarkán bojt. A négy sarokmezőben négy címer – *az egyik*en két bányász kalapács, *a másikon* egy kalapács, amit egy kéz tart, *a harmadikon* egy szárnyas sisak, vasmacska, jogar, *a negyedik*en ismeretlen rendeltetésű „véka” kiöntőrészsel, szigony. Restaurálva 1983-ban.

22a. és b. kép. A Salgótarjáni Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának két oldala

Diósgyőri Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1934

A zászlóvásznon (vászonlap) mérete 150x134 cm. Vörös mintás batiszt selyem zászló, az egyik oldalán (23a. kép) aranszálakkal magasztott tűzoltó embléma (sisak, keresztbe tett balták, vízszintesen két-karú létra, körbefutó tömlő sugárcsővel. Az embléma fölött hullámvonalban haladó felirat: *DIÓSGYŐRI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYESÜLET*, alul egyenes vonalban: *1905-1930*. A jobboldali két sarokmezőben magyaros virágmotívumok. A másik oldalon (23b. kép) középen a magyar koronás címer hímezve, alul két babérág. Felül hullámvonalban haladó felirat: *ISTENNEK DICSŐSÉG EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG*. A baloldali két sarokmezőben magyaros virágmotívumok. A rúdra való felerősítéshez 13 karika van bevarrva a 134 cm hosszú oldalára.

23a, és b. kép. A Diósgyőri Önkéntes Tűzoltó Egyesület zászlójának két oldala

Hajdúnánási Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1927

A zászlóvásznon (vászonlap) mérete 140x108 cm. A selyembrokát zászlólap három szélét 5 cm-es aranyrojt szegélyezi. Az egyik oldalán (24a. kép) a vászonlap hosszában kettéválasztva, felül világos türkizkék, alul vajszínű. Bal szélén napsárga és barna hímezésű ornamentika. Középen Hajdúnánás város 40 cm magas címere, 10 féle színben. A felső mezőben a címer fölött hullámvonalban haladó aranyhímzésű felirat: *ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYESÜLET*. A címer alatti mezőben: *1884-1927* felirat, alatta *HAJDUNÁNÁS*. A hátsó oldal (24b. kép) bordó színű, plasztikus köralakú aranyhímzésű felirat övezi a tűzoltó emblémát felül: *ISTENNEK DICSŐSÉG, EMBERNEK SEGÍTSÉG*. A közepen elhelyezkedő tűzoltó embléma – sisak, két keresztbetett balta, horoglétra, alul kürt zsinórral - aranyhímzéssel készült. A jobb szélén napsárga és barna hímezésű ornamentika.

24a, és b. kép. A Hajdúnánási Önkéntes Tűzoltó Egyesület zászlójának két oldala

Felcsúti Önkéntes Tűzoltó Testület 1927

A zászlóvászón (vászonlap) mérete 116x154 cm. A vörösselyem zászló egyik oldalán (25a. kép) közepén Szent Flórián selyemcérnával kivarrott 47 cm magas alakja, körben 5cm-es betűkkel felül: *ISTENNEK DICSŐSÉG*, alul: *EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG* jelmondat övezi. A másik oldalon (25b. kép) tűzoltó embléma – sisak, két keresztbetett balta, kürt, létra, két tömlő az egyik sugárcsőves, valamint babérág kompozíciója, melyet 50 cm átmérőjű körben felül a *FELCSÚTI*, alul az: *ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ TESTÜLET* felirat övezi, alatta az: *1887-1927* felirat. A zászló szélén 5 cm széles aranyozott rojt, ezzel átellenben 9 db sárgaréz karika a zászlórúdhoz történő erősítéshez.

25a, és b. kép. A Felcsúti Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának két oldala

Zalaszentgróti Önkéntes Tűzoltó Testület 1907

A zászlóvászón (vászonlap) mérete 150x96 cm. Vörösselyem alapú zászló. Az egyik oldalon (26a. kép) közepén rávarrott 49 cm magas ovális mezőben Szent Flórián hímzett alakja egy angyallal, dúsan hímzett sarokmezőkkel díszítve, a jobb alsó mezőben koronás magyar címer eredeti színekben. A Flórián motívumot alul övező szalagban levő felirat: a bal oldalon *ISTENNEK DICSŐSÉG*, jobb oldalon *EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG*. A másik oldalán (26a. kép) dúsan hímzett sarokmezőkkel díszítve, közepén tűzoltó embléma rátett aranyszálakkal – sisak, két keresztbetett balta, létra, kürt zsinórral, két tömlő, az egyik sugárcsővel – 26 cm magas. Alatta tölgy és babérág, két oldalt középen balra az *1882* és jobbra az *1907* évszám, felül hullámvonalban haladva a: *ZALASZENTGRÓTI ÖNK TŰZOLTÓ TESTÜLET* felirat. Alul *1882 – 1907* évszámok. A bal alsó mezőben koronás magyar címer eredeti színekben. Az egyik szélén 12 karika látható, másik

26a. kép. A Zalaszentgróti Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának egyik oldala

három szélén 6 cm-es aranyrojt, a felső sarkán bojtjal, az alsó sarkáról a bojt hiányzik. A vörös-selyem alapon függőlegesen haladó fehér „csikozás” tanúsítja, hogy a zászlót alaposan „megszabdalta” az idő vasfoga.

26b. kép. A Zalaszentgróti Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának másik oldala

Ácsi Önkéntes Tűzoltó Század 1908

A **zászlóvászón** (vászonalap) mérete 181,5x152 cm. Mindkét oldala piros-fehér-zöld zászló, három szélén 4 cm-es rojttal. Az egyik oldalon (**27a. kép**) közepén rátett aranyhímzéses – átlós irányba elhelyezett - tűzoltó embléma – sisak, két keresztbetett balta – szalagcsokorral összekötött tölgy- és babérágak között. Az embléma fölött körívben: *ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ SZÁZAD*, alul: *ÁCS* felirat, alatta 1883-1908 évszámok. Az alsó sarkon 21 cm-es bojt. A másik oldalon (**27b. kép**) 48 cm magas hímzett Szent Flórián babér- és tölgyágak között, felül – átlósirányban – *ISTENNEK DICSŐSÉG*, alul: *EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG* felirat övezi 5 cm-es hímzett betűkkel. Restaurálva 1985-ben.

27a, és b. kép. Az Ácsi Önkéntes Tűzoltó Század zászlójának két oldala

Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet 1890

28a., kép. A Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának egyik oldala

A korabeli leírás¹⁰ szerint: „ez az első tűzoltó-zászló, mely úgy motívumainak, mint fantasztikus izlésű mintázatainak egybehangzó harmóniája és művészi kivitele a legmagasabb igényeknek is minden tekintetben megfelel. A zászló első oldala (28a. kép) bíborvörös vastagselyem tafota, ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYLET TABON 1887 vastag aranybetűs feliraton kívül az elmaradhatatlan, de rendkívüli izléssel csoportosított tűzoltó-jelvény van hímezve, körítve Somogy vármegye czimerével szőlőlugas vesszővel és két kék szőlőfürttel. A zászló másik oldalának (28b. kép) alapja fehér selyem ezt művészi kivitelben Magyarország czimere díszíti, a czimer fölött a szent korona van hímezve a leggondosabb, és minden részleteiben a legpontosabb kivitelben. A czimer és korona veretéül babér és tölgyfalevelekből font koszorú szolgál, közepén Ö.T. betűkkel. Hogy az Ö.T. betűk a babér és tölgylevélkoszorú közé van fűzve, annak némi jelentősége is van. A tabi önkéntes tűzoltó-testület ugyanis 3 év alatt 47 tüzesetben tüntette ki magát, s a zászlót ajándékozó főúr mintegy elismerését kívánta ezzel a derék testületnek gyöngéden kifejezni.

A tölgylevél ugyanis az erő szimbóluma, a babérlevél pedig a győzelem jelvénye, az Ö.T. megkoszorúzásával a tűzoltók erélyes kitartása van feltüntetve, s azon a győzelmei megkoszorúzva, melyeket a bős elemek fölött annyiszor kivívott magának. Az egész kivitelben különösen kiemelkedő a véghetetlen ügyes csoportosítás, a heraldikai hűség s a gondosan

28b. kép. A Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának másik oldala

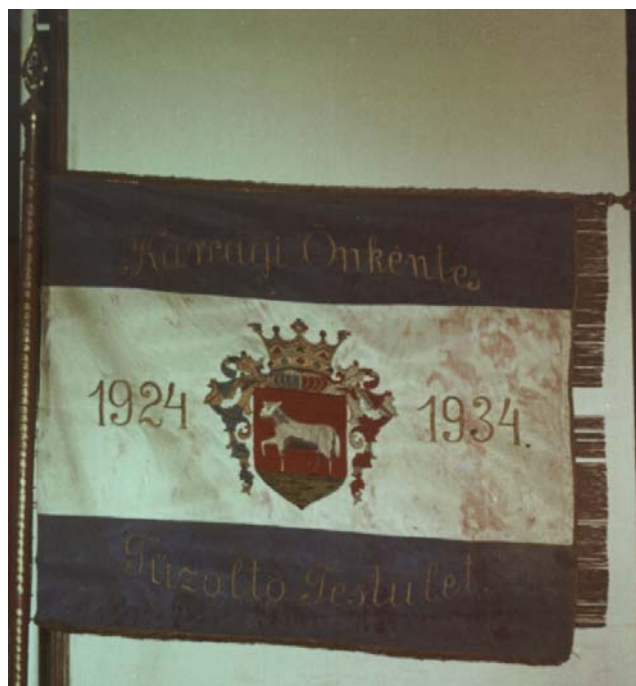
¹⁰ A tabi önkéntes tűzoltó-testület zászlaja. (Tűzoltó-Közlöny 1890. május 75. oldal.)

megválasztott színvegyülék, melyben a vörös-fehér-zöld jut leginkább érvényre és nem is hiányzik róla semmi. Egészen kiválik az eddig készült sablonszerű tűzoltó-zászlóktól, minden tekintetben mintaszerű, a mi a közreműködött kitűnő erők gondos és szakszerű művészetének eredménye. A tabi önkéntes tűzoltó-testület büszke örömmel fogadhatja működésének megfelelő gyönyörű zászlóját.” [12]

A zászlócsúcs Szent Flórián – korábban a14b. képen bemutatott - bronzból öntött figurája.

Karcagi Önkéntes Tűzoltó Testület 1924-1934

A **zászlóvászón** (vászonlap) mérete 103x130 cm. A zászlócsúcs lándzsa alakú, benne tűzoltó motívum. A zászlórúddal szemközti oldalon felül egy bojt, és ugyanezen az oldalon 7 cm-es aranszínű rojtozás. Az egyik oldalon **(29a. kép)** három vízszintes mezőre bontott zászló felső részén 28 cm széles kék, közepén 59 cm-es fehér, alul 27 cm széles kék sáv, sávonként egyszínű selyemből. Középen a város színes címere vörös mezőben, kék, arany és vörös fonállal hímzett korona, A felső kék mezőben a: *Karcagi Önkéntes*, az alsó kék mezőben a: *Tűzoltó Testület* felirat, közepén a fehér mezőben a koronától balra az: *1924*, jobbra az: *1934* évszám aranszínű szállal kivarrrva. A másik oldalon **(29b. kép)** borvörös színű selyem az alap, rajta közepén színes hímzett tűzoltó embléma (felül aranydíszekkel ékesített tűzoltó-parancsnoki sisak, keresztbetett csáklya és balta, létra és kötél) körbefutó babérkoszorúban. Az embléma fölött kissé ívelten az: *Istennek dicsőség*, alul az: *egymásnak segítség* felirat, az emblémától balra az: *Ö.*, jobbra a: *T.* betű aranszínű szállal hímzeve. A zászló a Tűzoltó Múzeum folyosóján a sisak kiállítás egyik vitrinjében látható.

29a. és b. kép. A Karcagi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának két oldala

Karancskeszi Községi Tűzoltó Testület 1947

A **zászlóvászón** (vászonlap) mérete 215x110 cm. Mindkét oldalán piros-fehér-zöld gyapjúszövetből készült. A vászonlap három szélén sárga rojt van, közülük a középső 110 cm-es szélén alul és felül bojt van. Az egyik oldalon **(30a. kép)** a Kossuth címet ívelt sárga hímzésű, felül a: *KÖZSÉGI TŰZOLTÓ TESTÜLET*, alul a: *KARANCSKESZI* felirat övezi, baloldalon az *1932*, jobb oldalon az *1947* évszám olvasható. A másik oldalon **(30b. kép)** 43x50 cm méretű olajfestésű rávarrott Szent Flórián kép látható.

30a. és b. kép. A Karancskeszzi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának két oldala

Sárvári Önkéntes Tűzoltó Egylet 1899

A zászlóvászón (vászonlap) mérete 113x152 cm. Az egyik oldalán (31a. kép) bordó alapra rátett 31 cm méretű magyar koronás himzett címer szalagcsokorral összekötött babérágak között, amelyet felül 5 cm-es betűkkel írt: *A SÁRVÁRI Ö. TŰZOLTÓ EGYLET*, alul az 1899 évszám övez. A szegő aranyrojt hiányos. A másik oldalon (31b. kép) az eredeti brokátselyem vélhetően elpusztult ez a rész kissé eltérő színű anyaggal ráragasztással pótolva. Középen rátett tűzoltó embléma – sisak színes fém címerrel, két keresztbetett balta, amelyeket szalagcsokor köt össze - babérágak között, amelyet felül 5 cm-es betűkkel írt: *A SÁRVÁRI Ö. TŰZOLTÓ EGYLET*, alul az 1899 évszám övez.

31a. és b. kép. A Sárvári Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának két oldala

Hatvani Járási Tűzoltó Szövetség vándorzászlója 1928

A zászlóvászón (vászonlap) mérete 128x107 cm. Háromrétegű, vastag zászló két oldala himzett, türkizkék mintás bársony. Három szélén 6 cm hosszú arany rojtozással szegve.

Az egyik oldalán (32a. kép) középen két keresztbetett tűzoltóbalta rajta sisak, négy irányba babérág. A balta és a sisak aransárga színű, a balta nyele világos barna. A tűzoltóemléma körül aranszínű himzéssel felirat, felül: *A HATVANI JÁRÁS*, alul: *VÁNDORDÍJA. 1928*. A rúdra való erősítéshez 9 rézkarika szolgál.

A másik oldalon (32b. kép) középen 44 cm magas himzett Szent Flórián alak háromféle vörös, háromféle barna, zöld és kék árnyalattal, a fejénél arany glória. A Szent Flórián embléma körül felirat felül: *ISTENNEK DICSŐSÉG*, alul: *EMBERNEK SEGÍTSÉG!*

32a. és b. kép. A Hatvani Járási Tűzoltó Szövetség zászlójának két oldala

BEFEJEZÉS

A cikk a tűzoltó zászlók eredetét, a tűzoltó szervezetek életében betöltött szerepét, a zászlókhöz való kötődését, a zászlókkal kapcsolatos kezelési kultúra egyes elemeit mutatta be. A zászlók, de különösképpen a tűzoltózászlók rendkívül esztétikusak, különleges élményt nyújtanak az embernek. Az írásmű az esztétikai élményszerzéshez úgy kívánt hozzájárulni, hogy a Tűzoltó Múzeum zászlógyűjteményének - a szerző által - legértékesebbnek tartott darabjainak leírását és fényképeit tárja az olvasó elé.

A magyar katonai alakulatok és a tűzoltóság zászlókkal kapcsolatos eljárási rendjében, kezelési kultúrájában sok azonosság van. Az írásműben is esik szó róla, hogy a katonák mintát szolgáltattak tűzoltó bajtársaiknak egy más – nem fegyveres - közegben kialakítani kívánt – a zászlók körüli eljárást szabályzó – kultúra megteremtéséhez. Esetenként a katonák évezredek alatt kicsiszolódott zászlókezelési kultúrája egyes elemeinek átvételéről van szó. A hasonlóság, időnként az analógia a szabályzatokban is fellelhető, ez különösen szembevetendő a XX. század közepe táján kiadott szabályzatokban. Ez utóbbiakra példa: elsőként a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1942-ben kiadott *Gyl Kárelhárító gyakorlati szabályzat*-a, amely a Magyar Honvédségnél is honos zászló körüli eljárási rendet rögzíti; másodszer a II. világháborút követően a magyar fegyveres erők, fegyveres testületek, rendészeti szervek tevékenységét, életét szabályzó *Belszolgálati, Alakit, Fegyelmi, Őrszolgálati szabályzat* zászlókkal kapcsolatos előírása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] BAKOS Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára. (Akadémiai Kiadó, Budapest 1986.)
- [2] A magyar nyelv értelmező szótára 1.-7. kötet (Akadémiai Kiadó, Budapest 1980.)
- [3] Tarsoly. (Vezérlő kalauz, különféle traktátumok). Hadtörténeti Múzeum, Budapest 1984-85.
- [4] Szemelvények a szovjet katonai enciklopédia kötetéből II. rész. (MNVK Tudományos osztály, MNVK Szabályzatszerkesztő és koordinációs osztály, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1980.)
- [5] MINÁROVICS János: Dicső múltból méltó jövőbe. Zászlóinkról. (Tűzvédelem 1991. április - 4. szám 34. p.)
- [6] MINÁROVICS János: A zászlószalag története. (Tűzvédelem 1997. április - 4. szám 17. p.)
- [7] Hírek (Tűzrendészeti Közlöny 1925. július. XXIII. évfolyam 7. szám. 83.p.)
- [8] TARJÁN – MINÁROVICS: Az önkéntes tűzoltóság történetéből. (Belügyminisztérium Tűzrendészet Országos Parancsnoksága, Budapest 1968.)
- [9] Hírek. (Tűzrendészeti közlöny, XXII. évfolyam 5-6. szám, Budapest 1924. június 24. 39.p.)
- [10] Hírek. (Tűzrendészeti közlöny, XXX. évfolyam 10. szám, Budapest 1932. október, 159.p.)
- [11] Újjal cserélték fel a tűzoltók a 48-as zászlót. (Nyugati Újság 1928. szeptember 10.)
- [12] A tabi önkéntes tűzoltó-testület zászlaja (tudósítás). (Tűzoltó-Közlöny 1890. május 75. oldal.)

A KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép. 1848-as honvéd zászló. (Forrás: Új Honvédségi Szemle 1997/12. szám hátsó borítója.)
2. kép. Esterházy huszárezred századzászlója - 1743. (Forrás: Új Honvédségi Szemle 2001/10. szám hátsó borítója.)
3. kép. Bocskai István hajdúinak zászlója. (Forrás: Új Honvédségi Szemle 1997/10. szám hátsó borítója.)
4. kép. Rákóczi kuruc zászlója. (Forrás: Új Honvédségi Szemle 1997/4. szám hátsó borítója.)
5. kép. Történelmi zászlók kereszt és lándzsa csúcsokkal. (Forrás: Új Honvédségi Szemle 2001/10. szám első borítója.)
6. kép. Zászlórúd szögekkel. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
7. kép. Zászlóbojt és rojtozás. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
8. kép. A Soproni Torna és Tűzoltó Egylet zászlója zászlószalagokkal. Forrás: Minárovics János: A zászlószalag története. (Tűzvédelem 1997. április - 4. szám 17. p.)
9. kép. Ünnepeles zászlóbúcsúztatás. (Tarsoly című kiadvány. Hadtörténeti Múzeum. 16. oldal.)
10. kép. Göncz Árpád köztársasági elnök zászlót avat. (Forrás: Új Honvédségi Szemle 1997/9. szám első borítója.)
11. kép. Kétágú honvéd zászlószalag. (Tarsoly című kiadvány. Hadtörténeti Múzeum. 15. oldal.)
12. kép. Szent Flórián zászlóval. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
13. a, b kép. A Dési Önkéntes Tűzoltó Testületnek ajándékozott zászló két oldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
14. a. kép. A Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának egy részlete. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
14. b. kép. A Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának csúcsa. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
15. kép. Tűzoltózászló-csúcsok. (Forrás: Kútvolgyi Mihály: Magyar tűzoltóemlékek. Timp kiadó 2001. 113. oldal.)
16. Tűzoltó zászlószalagok /Győr-Sopron-Moson megye/. (Forrás: Kútvolgyi Mihály: Magyar tűzoltóemlékek. Timp kiadó 2001. 112. oldal.)kép.
17. Zászlókészítő hirdetése. (Forrás: Tűzoltó közlöny 1890.)
18. a, b kép. Boldogi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
19. a, b kép. Szekszárdi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
20. a, b kép. Kőszegi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
21. a, b kép. Komáromi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
22. a, b kép. Salgótarjáni Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
23. a, b kép. Diósgyőri Önkéntes Tűzoltó Egyesület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
24. a, b kép. Hajdúnánási Önkéntes Tűzoltó Egyesület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
25. a, b kép. Felcsúti Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
26. a, b kép. Zalaszentgróti Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
27. a, b kép. Ácsi Önkéntes Tűzoltó Század zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
28. a, b kép. Tabi Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
29. a, b kép. Karcagi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
30. a, b kép. Karancsbeszteri Községi Tűzoltó Testület zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
31. a, b kép. Sárvári Önkéntes Tűzoltó Egylet zászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
32. a, b kép. Hatvani Járási Tűzoltó Szövetség vándorzászlójának kétoldala. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)